

## N:o 20.

Ank. till Riksd. kansli den 19 april 1901 kl. 3 e. m.

*Andra Kammarens fjerde tillfälliga utskotts utlåtande n:o 6,  
i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kongl.  
Maj:t angående utredning, huruvida båtsmans- och  
soldattorpen ursprungligen varit förlagda å krono-  
allmänning m. m.*

I en till utskottet hänvisad motion, n:o 71, har herr *Elof Nilsson* i Kattleberg hemställt, »att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, att Kongl. Maj:t täcktes låta utreda, huruvida båtsmans- och soldattorpen ursprungligen varit förlagda å kronoallmänning och om intressenterna i båtsmans- och soldatrote gemensamt ega det till sådan rote hörande torpet eller icke».

Till stöd för denna sin hemställan anför motionären följande: »Såsom känt är, finnas på flere orter inom vårt land så kallade båtsmansrotar, hvilka i allmänhet inom det län jag bor bestå af  $4\frac{1}{2}$  mantal och endast i några enstaka fall omfatta  $4\frac{3}{4}$  mantal. Likaså torde det vara ett känt sakförhållande, att en del af egarne till de hemman, som bilda hel båtsmansrote, hafva sina egor liggande i närheten af eller alldeles gränsande intill båtsmanstorpet, då deremot öfriga i roten ingående hemman äro belägna på längre eller kortare afstånd från detsamma. Allt eftersom båtsmännen få afsked och båtsmanshall blifva satta på vakans, uppstå tvistigheter

emellan roteintressenterna om eganderätten till båtsmanstorpet, hvilka ledt dertill, att icke så få rättegångar under de senare åren anhängiggjorts i fråga härom. Dessa rättegångar hafva varit en följd deraf, att, såsom oftast är fallet, egarne till ett mantal, som ligger närmast intill torpet, utan vidare satt sig i besittning af detsamma, utarrenderat det såsom sin tillhörighet och behållit hela arrendet, hvadan egarne till de öfriga i roten ingående  $3\frac{1}{2}$  à  $3\frac{3}{4}$  mantal icke fått någon del deraf. Sina anspråk på att ensamme hafva eganderätten till torpet grunda de förra derpå, att blott de och ej de öfriga, mera aflägsset boende roteintressenterna tillsläppt jord till samma torp. För dessa senare torde också inom det län jag tillhör svårigheter uppstå att kunna med laga handlingar styrka motsatsen, enär alla å landtmäterikontoret i Venersborg förvarade handlingar för tiden före 1834 blifvit genom eldsvåda förstörda samt man dessutom torde få svårt att genom å annan ort möjligen befintliga handlingar utröna, om den jord, på hvilken båtsmanstorpen ursprungligen blifvit förlagda, varit kronoallmänning eller häradsallmänning eller utgjort afrösningsjord, tillhörande något större skiftesområde. En i generallandtmäterikontoret i Stockholm befintlig karta af år 1726 upptager visserligen ett dylikt större skiftesområde, omfattande uteslutande afrösningsjord, som tillhörde tvenne socknar och skiftats mellan 23 mantal, och å samma afrösningsjord vore redan då förlagda flere båtsmanstorp, hvilka på kartan upptagits med oformliga figurer, och i de till kartan hörande handlingar stod angifvet, att den, å hvilken teg ett båtsmanstorp blifvit förlagdt, fått fullt vederlag därför. Men härmed torde icke i allmänhet vara ådagalagdt, dels af hvad natur den jord varit, å hvilken båtsmanstorpen ursprungligen blifvit förlagda, dels icke heller, om intressenterna i en båtsmansrote gemensamt ega det till samma rote hörande båtsmanstorpet eller icke.

En utredning häraf synes mig behöflig, och då förhållandet beträffande soldattorpen är, efter hvad jag tror mig veta, på många håll likartadt med det här berörda, torde en blifvande utredning äfven böra omfatta dessa.»

Utskottet har sig nogsammt bekant, att på grund af osäkerheten rörande eganderätten till båtsmans- och soldattorpen tvistigheter af

den art, som i motionen omförmäles, understundom förekomma. Och gifvetvis vore det önskligt, att dylika tvister kunde förebyggas.

Den i sådant syfte i motionen gjorda hemställan finner sig utskottet dock icke kunna hos Kammararen förorda.

Tager man i betraktande, att anledningen till såväl båtsmans- som infanteriroterings införande i vårt land var den, att mot befrielse från de förut brukliga utskrifningarne af krigsmanskap de särskilda orterna eller landskapen hvar för sig genom kontrakt med kronan skulle förbinda sig att för framtiden städse hålla ett visst antal båtsmän eller soldater, så framstår som en naturlig följd häraf, att vid roteringen torpet, derest sådant enligt åtagande eller derförutan bestods båtsmannen eller soldaten, förlades å mark, som tillhörde de till en rote sammanförda hemmanen. I affattningen af de särskilda knektekontrakten visar sig ock, att nu berörda synpunkt varit bestämmande vid roterings genomförande.

Ett ytterligare stöd för denna mening finner utskottet i kongl. brevet den 5 juli 1737 till krigskollegium angående ryttaretorp vid Vestgöta kavalleriregemente, hvare det bland annat heter: »Men hvad landshöfdingens förslag angår, att ryttaretorp måge få anläggas på sådane kronoallmänningar och parker, hvarest sådant utan skada låter sig göra, så understån I eder intet emot 1734 års skogsordnings 3 § och samma års resolutions på krigsbefällets besvär 30 § dertill att styrka».

Att torp sålunda i någon vidsträcktare omfattning inrättats på kronoallmänning, torde icke vara antagligt; och i de särskilda fall, der så af en eller annan anledning skett, torde osäkerheten i fråga om eganderätten till torpet hafva inträdt först dermed, att allmanningen från kronan öfvergått till enskild eganderätt.

Då nu ett båtsmans- eller soldattorp skulle inrättas å de i en rote ingående hemmanens mark, kunde torpet förläggas antingen å mark, som var gemensam för roteintressenterna, för flere eller färre af dem eller för en större samfällighet, eller ock å ett visst hemmans — stamrotens — område, hvilket hemman då på olika sätt tillförsäkrades vederlag för afsaknaden af den till torpet utlagda jorden. Att nu antydda möjligheter vid roterings genomförande föranledde de största olikheter i fråga om eganderätten till torpen, framgår också af kongl. brevet den 28 oktober 1817 till krigs- och kammarkollegierna, rörande Rikets Ständers hemställan om planpenningars utgörande i spannmål. Men än vidare kunde de för-

hållanden med afseende å eganderätten till ett torp, som sålunda uppstodo vid roteringens första genomförande, sedermera af alla handa orsaker undergå förändringar, och dessa högst olika för olika torplägenheter. Så t. ex. i följd af skifte, egoutbyte, s. k. roteflyttning m. m.

Beaktar man tillbörligen, huru skiftande ett båtsmans- eller soldattorps öden med afseende å eganderätten dertill i följd af antydda förhållanden kunna vara, så framstår också klart, hurusom en sådan utredning som den i förevarande motion föreslagna icke kan verkställas annat än förmedelst synnerligen omfattande och specialiserade undersökningar rörande hvarje särskildt torp.

Beträffande åter det gagn, som af utredningen vore att förvänta, finner utskottet sannolikt, att detsamma skulle visa sig icke motsvara de för utredningens verkställande gjorda uppoffringarna i penningar, tid och arbete. Gagnet i den af motionären afsedda riktning skulle ju nemligen komma till synes deri, att tvistigheter mellan roteintressenter, föranledda af osäkerhet i fråga om eganderätten till torpet å roten, skulle förebyggas derigenom, att eganderättsförhållandena klargjorts. Utskottet, som ej haft tillfälle att vinna mera fullständiga upplysningar rörande talrikheten af tvister af berörda art, håller emellertid före, att endast beträffande det mindre antalet torp af ifrågasatt slag sådan ovisshet rörande eganderätten förefinnes, att densamma icke på enklare väg än förmedelst den ifrågasatta utredningen eller rättegång kan undanrödjas. Dessutom är det utskottet bekant, att i många fall alls ingen ovissheit i fråga om eganderätten föreligger, hvadan i dessa fall en utredning för motionens syfte blefve helt och hållet onödig.

Ytterligare vill utskottet påpeka, att en verkställd utredning icke kan påräknas komma att förebygga alla rättegångar af här afsedda slag. En roteintressent, som icke vill godkänna det resultat, utredningen gifvit vid handen, kan nemligen icke förmenas att få frågan om eganderätten till torpet underkastad domstols pröfning. Och i betraktande af att utredningen ofta nog komme att fordra kännedom om handlingar, hvilka allenast hos enskild person stode att finna, samt, för att motsvara sitt i motionen afsedda ändamål, torde såsom nyss antydts förutsätta ett afgörande af eganderätts- och andra rättsfrågor, hvilket afgörande ej kan tillkomma annan myndighet än domstol, synes det till och med osäkert,

huruvida en utredning af fullständig tillförlighet vore för Kongl. Maj:t ens möjlig att verkställa.

På nu anförda grunder får utskottet alltså hemställa,

att herr Nilssons ifrågavarande motion icke  
må till någon Kammarens åtgärd föranleda.

Stockholm den 19 april 1901.

På utskottets vägnar:

FRIDTJUV BERG.

---